

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu

-

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi (MASROP E-Dergi)

-

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal (MASROP E-Dergi)

Cilt 7 Sayı 8-9, (2013)

2017

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
(MASROP E-Dergi)

-
Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
(MASROP E-Dergi)

ISSN: 1307-4008

Bu dergi yılda 2 sayı (Nisan / Kasım) ve Türkçe olarak yayınlanır.

Cilt 7 Sayı 8-9, (2013)
2017

Oktay Ekinci anısına...

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi
Ulusal Hakemli bir E-Dergidir.

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
MASROP E-Dergi is a National Referenced Journal

Yayın Sahibi / Publication Owner
Uğur Alanyurt

Yayın Kurulu Başkanı / Editor
Doç. Dr. Daniş Baykan

Elektronik Sayfa ve Grafik Tasarım / Web and Graphic Design
Selda Öztürk; Selçuk Öztürk

Dergi Tasarım / Journal Design
Öğr. Gör. (M. A.) Ceren Baykan; Doç. Dr. Daniş Baykan

Adres / Address

Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I.
Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi,
22030, Merkez / Edirne

Telefon

0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

Faks

0-284-235 95 22 (Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

E-posta / E-mail

masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address

<http://www.masrop.org>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak:

*Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı kapak görseli: Nif Dağı Kazı Arşivinden düzenlenmiştir
(Tasarım: Ceren Baykan © 2017)*

Arka Kapak:

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri Hakemleri

Cilt 7 Sayı 8-9, (2013)
2017

Bu e-dergide yayınlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi'de yer alan makaleler tekil ve toplu şekilde dijital veya matbu olarak çoğaltılamaz. Yazılar ve görseller hiçbir şekilde ticari olarak kullanılamaz. Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımı mümkündür. Makalelerin görsellerinin bilimsel amaçlı kullanımı yazarının iznine bağlıdır. Makale görselleri kaynak gösterilmediği sürece yazarına aittir. Makalelerdeki yazın ve görsel içeriğin yasal sorumlusu yazarıdır.

© MASROP E-Dergi, 2017

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu
Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Yayın Kurulu Başkanı / Editor

Doç. Dr. Daniş BAYKAN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Demet Binan (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Turan Efe (Bilecik Şeyh Edebali Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü.)

Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Mustafa Özer (Medeniyet Ü.)

Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü.)

Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü.)

Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İstanbul Ü.)

Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Sennur Akansel (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü.)

Doç. Dr. Adnan Baysal (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Özgü Çömezoglu Uzbek (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü.)

Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü.)

Doç. Dr. Hamdi Şahin (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Ahmet Yaraş (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (Trakya Ü.)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (İstanbul Ü.)

Dr. Emma Louise Baysal (Trakya Ü.)

Dr. Fatma Banu Çakan (İstanbul Ü.)

Dr. Baki Demirtaş (Trakya Ü.)

Dr. Kenan Eren (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Melda Ermiş (İstanbul Ü.)

Dr. Aliye Erol Özdizbay (İstanbul Ü.)

Dr. İlkan Hasdağlı (Trakya Ü.)

Dr. Ergün Karaca (Trakya Ü.)

Dr. Burcu Kırmızı (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Murat Özgen (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Aşkım Özdizbay (İstanbul Ü.)

Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü.)

Dr. Müjde Peker (İstanbul Ü.)

Dr. Hasan Peker (İstanbul Ü.)

Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)

Dr. Işık Şahin (Trakya Ü.)

Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul)

Dr. Ayça Tiryaki (İstanbul Ü.)

Dr. Murat Türkteki (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)

Dr. Fuat Yılmaz (Trakya Ü.)

Dr. Davut Yiğitpaşa (Ondokuz Mayıs Ü.)

Dr. Aslihan Yurtsever Beyazıt (İstanbul Ü.)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (Uşak Ü.)

MASROP E-Dergi Kapsam ve İlkeler

Dergi konu olarak, antropoloji, arkeoloji, arkeometri, epigrafi, filoloji, sanat tarihi, koruma / onarım, mimarlık tarihi, müzecilik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konular hakkında yorum, yaklaşım ve kuramları kapsar. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makalelerini ve kitap eleştirilerini içeren bir dergidir. Kazı ve yüzey araştırmaları, restorasyon raporları, müze faaliyet listeleri, envanter çalışmaları gibi olağan yıllık raporlar ve taşınır / taşınmaz envanteri gibi dökümler de dahil yeni yorum ve açılım getirmeyen, yalnızca malzeme tanıtımı içeren, ön rapor niteliğindeki yazılar dergi kapsamında değildir. Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır.

**Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalürji, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nüvizmatik... gibi*

MASROP E-Dergi Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci

Gönderilen yazılar mümkün olduğunca alanına ve dalına uygun hakem(ler) tarafından değerlendirilir ve hakem formu düzenlenir. Yazının özelliğine göre en az iki hakem görüşü istenir; iki raporda karşıt görüşlerin olması durumunda digger bir hakem görüşüne de başvurulabilir. Hakemler yazılar için “olduğu gibi basılabilir”, “belirtilen değişiklikler sonrası basılabilir” ve “basılamaz” şeklindeki tercihlerden birini kullanır. Hakem görüşleri doğrultusunda yayın kurulu tarafından basılabilir kararı verilen yazılar, yazı düzeni, yazım kuralları, kaynakça, görsel malzeme ile yazının ilişkilendirilmesi gibi konular da dâhil olmak üzere gözden geçirilip, yazardan talep edilebilecek değişiklik, düzeltme ve ilaveler yazara bildirilerek yeterli süre tanınır.

Makale Gönderi: Yayınlanması istenen yazılar için teslim edilmesi gerekenler:

1- Sadece metinden oluşan Word dosya 2-Görselleri de içeren yazar dizgi tercihini gösteren, görsel altlarında isimleri ve alındıkları yerler yazan dizili Word kopya 3- Çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında metin kullanım sırasına uygun olarak numaralandırılmış görseller 4-Kaynakça ve varsa Kısaltmalar, Elektronik Kaynakça 5-Görsellerin numaralarını, isimlerini ve alıntı yerlerini gösteren liste 6-Elektronik sayfamızda bulunan makale gönderim dilekçesi. Belirtilenler eksiksiz şekilde yazar isteğine bağlı olarak istenirse aşağıdaki adrese, yazar tarafından imzalı birer çıktıları ve dijital CD/DVD kaydı şeklinde veya aşağıdaki e-postaya aynı içerikle yazar e-postasından ulaştırılabilir.

Adres: MASROP E-Dergi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I. Bina, Kat 1, Oda Nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi, 22030, Merkez / Edirne

E-Posta: masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

Telif: Yayınlanan makalelerin yayın hakkı MASROP E-Dergi'ye aittir. Ticari olmayan ve ücretsiz erişime açık e-dergimizde yayınlanan makalelerin yazarlarından, kişisel akademik sayfalarında (örnek: academia.edu, researchgate.net, üniversite kişisel sayfa vs.) yayımlandığı tarihten itibaren derginin sitesindeki kişisel makalenin uzantısıyla paylaşılması beklenmektedir. Dergi erişimi, alan değişikliği gibi teknik bir problem yaşanmadığı sürece paylaşımların dergi üzerinden yapılması en doğrusudur. Fakat derginin uzantıları ulaşılmaz duruma gelirse dergi Yayın Kurulu'nu haberdar ederek pdf dosyayı yayın tarihinden 12 ay sonra paylaşılabilir.

MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları (*Instructions for Authors*)

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır. Yazarlar ulusal ve uluslararası geçerlilikteki genel etik kurallara ve yazı ve görsellerde araştırma ve yayın etiğine uyumalıdır.

Dil ve Düzen: Makalelerin dergimizde yayımlanabilmesi için daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Yazarlar dergiye gönderdikleri makalenin özgün olduğunu, başka bir dilde dahi olsa makalenin daha önce yayımlanmadığını ya da yayımlanmak üzere bir başka dergiye gönderilmemiş olduğunu taahhüt etmiş olurlar. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ve yayımlanmamış bildiriler, bu durum belirtilmek şartı ile dergimizde yayımlanmak üzere kabul edilebilir. Yayınlanmak üzere verilen makale eğer yazarın bir tezinden (lisans, yüksek lisans veya doktora) üretilmişse bunun başlığa veya ilk paragraf cümlelerinden birine konulacak dipnot ile açıklanması gerekmektedir. Yazı içeriklerinin ve görsellerin bilimsel / etik sorumluluğu yazara aittir. Bunun yanı sıra yazarlar *Turnitin* ve benzeri programlarda da taranarak control edilecektir. Dergiye yazı gönderen bir yazar makalelerin yayımlanmama hakkının editör, hakem ve bilim kurulu üyelerinde saklı olduğunu ve onlardan gelecek değişiklik, düzeltme ve ilaveleri yapmayı taahhüt etmiş sayılır. Yayın dili Türkçedir. Ancak Türkçe geniş özet sunulması halinde yabancı dilde makaleler de yayımlanabilir. Her araştırma makale için verilmesi gerekli İngilizce ve Türkçe özetler 150 kelime ile sınırlandırılmalı, makale başlığı ve beş anahtar kelime (Türkçe ve İngilizce olarak) ile verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler sadece araştırma makaleleri için geçerli olup kitap tanıtımlarını kapsamamaktadır. Dergimizin basılı ortamla yayımlanmaması ve sadece dijital olması nedeniyle bir sayfa sınırlaması olmayıp makul ölçülerde olduğu sürece ve görseller 20 adedi aşmadığı sürece makaleler değerlendirilebilmektedir. Makale başlığının alt satırında yazar adı yanına “*” konularak dipnotta, unvan, çalıştığı kurum, kurum ve e-posta adresi belirtilmelidir. Yazı karakteri, Times New Roman olmalı ve tek satır aralığı kullanılmalıdır. Başlık 14 punto/koyu (bold), ara başlıklar 12 punto/koyu (bold), ana metin 12 punto, dipnotlar 10 punto olmalıdır. Başlık kelimelerinin sadece ilk harfleri büyük olmalıdır. Metinde alt çizgi kullanılmamalıdır. Kullanılan terimlerde Türkçe veya Türkçeleştirilmiş olması tercih edilmelidir (örnek: seramik / keramik yerine pişmiş toprak kap). Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin ‘*in situ*’ italik olarak yazılmalıdır. Dönemsel adlar (Antik Çağ, Eskiçağ, Roma İmparatorluk Dönemi, Tunç Çağı, Selçuklu Dönemi, Geç Antik Çağ); bölge adları (örnek: Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Orta Asya); yer, coğrafya ve kurum adları (örnek: Asya, Karadeniz Bölgesi, Atatürk Bulvarı, Meriç Nehri, Trakya Üniversitesi); üslup adları (örnek: Gotik mimarlık, Dor düzeni) ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

Görseller: Görsellerin (fotoğraf, çizim, çizelge vs.) alt yazıları ve varsa alıntı yerleri ayrıca bir sayfada liste halinde belirtilmelidir. Görseller yazarın tercihinin göre yazı içerisinde ya da yazının ardından levha halinde olabilir, ancak yazar tarafından seçilen görsel dizgisi makale içinde tutarlılık göstermelidir. Görsellerin yazarın tercihinin görülmesi açısından metin içerisinde dizili olarak ve görselsiz sade metin ile birlikte başka bir program belgesine (Microsoft Word vb.) gömülü olmaksızın çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında olmalıdır. Görsel olarak kullanılan harita, plan, fotoğraf ve çizimlerin sınıflandırma ayrımı gözetmeksizin hepsinin “**resim**” olarak belirtilmesi gereklidir. Yazı genelinde birden çok tablo kullanımı söz konusuysa bu durumda tablolar ayrıca numaralandırılabilir.

Kısaltmalar: Metin içerisinde kullanılan atıf kısaltmaları, ulusal (TDK) ve uluslararası standartlar (cm, m, mm, g gibi) haricinde; özellikle kişiden kişiye değişen Numara, yüzyıl, bakınız gibi kelimelerin açık kullanılması karışıklıkları önleyecektir. Metin içinde Milattan Önce, Milattan Sonra gibi çok alışlagelmiş kısaltmalar dışında (örnek: İsa’dan/Milattan Önce

için M.Ö.; İsa'dan/Milattan Sonra için M.S.) kısaltma kullanılmadan açık yazılmalıdır. Metinde sık geçen (on kez ve üzerinde) adlandırmalar, ilkinde açık yazılıp yanında kısaltması parantez içinde belirtildikten sonra metnin devamında kısaltma olarak kullanılmaya devam edilebilir; örneğin Türk Dil Kurumu (TDK). Dönem adlandırmalarının da kısaltılmaması uygundur.

Atıflar, Kaynaklar ve Kaynakça:MASROP E-Dergi sanal ortamda yayınlandığından bibliyografik referanslar metin içerisinde APA sisteminde olmalıdır (Yazar Soyadı Tarih: sayfa/levha) (Özdoğan 2015: 473, resim 7).

Buna karşın metin akışının bozulacağı durumlarda (örneğin çok sayıda yayına gönderme yapılacağı zaman veya kaynakların tartışılması ve yorumlanması gibi durumlarda) ve ek bilgi veya tanım aktarımlarında dipnot sistemi kullanılmalıdır. Çift soyadına sahip yazarların kendi kullandığı sırayla her ikisinde aralarında hiçbir işaretleme olmadan kullanılmalıdır.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı iki ise soyadlar arasında boşluk verilmeden kısa çizgi (-) kullanılır. Atıflar için: (Yaraş-Baykan 2005: 51-62)

Yaraş-Baykan 2005: Yaraş, A. - Baykan, D., “2003 Yılı Allianoi Kazısı”, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2005, 51-62.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı ikiden çok ise ilk soyadı sonrasında (ve diğerleri kısaltması) “vd.” gelir. (ilk yazar ile vd. arasına “,” veya “-“ konmaz): Atıflar için: (Yaraş vd. 2008: 71-84)

Yaraş vd. 2008: Yaraş, A., Baykan, D., Karaca, E., “2006 Allianoi Kazısı”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2008, 71-84.

Kaynakça Antik Kaynaklar, Modern Kaynaklar, Elektronik Kaynaklar olarak ayrı ayrı sınıflandırılmalıdır.

ANTİK KAYNAKLAR: Antik kaynak kısaltmaları için “Der Kleine Pauly, Lexikon der Antike 1, Deutscher Taschenbuch, Münih, 1979, XXI-XXVI” listesi, kabul edilen uluslararası standarttır.

Araştırma metninde kısaltmalar kullanılmalı (Strab.VII.48) ve açık halleri kaynakçada verilmelidir.

Strab. Strabon, Geōgraphiká

Geographika Anadolu Kitap XII-XIII-XIV Kitaplar Antik Anadolu Coğrafyası, Çev. A. Pekman, İstanbul, 1987.

Geographika (The Geography of Strabon), Çev. H. L. Jones, Londra, 1957.

MODERN KAYNAKLAR yazar soyadına göre alfabetik ve başlarında parantez içinde atıfta kullanılan kısaltmalardan sonra açık şekilde verilir. Aynı yazarın birden fazla eseri kaynak olarak kullanılmışsa basım tarihine göre eskiden yeniye doğru dizilmelidir. Aynı yazarın aynı yıldan birden çok yayını varsa basım yılı yanına “a,b,c” harf ilaveleriyle ayrıt edilmesi sağlanır:

Fazlıoğlu 2009a: 463-477 ve Fazlıoğlu 2009b: 325-340

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Fazlıoğlu 2009b: Fazlıoğlu, İ., “Erken Çocuklukta Müze ve Eğitim”, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitim*, Ed. Y. Fazlıoğlu, İstanbul, 2009, 325-340.

Monografi Kitap: Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, (varsa ait olduğu seri), Basım Yeri, Tarihi.

Baykan 2012: Baykan, D., *Allianoi Tıp Aletleri / Surgical Instruments From Allianoi*, Studia ad Orientem Antiquum (SOA) 2, İstanbul, 2012.

Kitapta Bölüm: (kongre, bildiri, sempozyum ve çalıştay kitapları dahil)

Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, Editör, Basım Yeri, Tarihi, sayfalar.

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Sürelî Yayınlar: Sürelî yayınların adlarının kısaltılmadan yazılması tercih edilir. Mutlaka kısaltma kullanılmak isteniyorsa aşağıdaki uzantıdan ulaşılabilecek Alman Arkeoloji listesine

uyulması beklenir.

https://www.dainst.org/documents/10180/70593/02_Abbreviations+for+Journals_quer.pdf/a82958d5-e5e9-4696-8e1b-c53b5954f52a

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Sürelî Yayın Adı Sayısı*, Tarihi, Sayfa/Levha.

Tulunay 1998: Tulunay, Elif Tül, “Pelops statt Apollon? Ein neuer Deutungsvorschlag für die mittlere Figur im Westgiebel des Zeustempels in Olympia”, *Istanbul Mitteilungen* 48, 1998, 453-460.

Armağan Kitabı: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Armağan Kitabı Adı*, Editörü, Basım Yeri, Tarihi, Sayfa/Levha.

Özdoğan 2015: Özdoğan, Mehmet, “Höyük - Höyükleşme ve Höyükleri Tanımak”, *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, Ed. C. Şimşek vd., İstanbul, 2015, 471-484.

Ansiklopedi Maddesi: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Madde adı”, *Ansiklopedi adı*, Cildi, Tarihi, Basım yeri, Basım tarihi, sayfalar.

Tulunay 1997: Tulunay, E. T., “Hermogenes”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul, 1997, 778-779.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

Basılısı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *E-Dergi Adı ve Sayısı*, Sayfa/Levha.

Efe 2012: Efe, T., “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E- Dergi Sayı 7*, 2012, iii-vii.

Diğer elektronik kaynak gösterimleri: Uzantıların genellikle çok uzun dizgilerden oluşması nedeniyle okuyucunun rahatlığı da düşünülerek APA sisteminde: metin içerisinde kullanım sırasına göre “(uzantı 1)”, “(uzantı 2)” şeklinde belirtilmelidir. Modern Kaynaklar’dan sonra “Elektronik Kaynaklar” başlığı altında öncelikle Basılısı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri alfabetik olarak verildikten sonra uzantılar da metin içi sıra numarasıyla ard arda dizilmelidir.

Uzantı 1: <https://en.wikipedia.org/wiki/Allianoi>

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 7 (2013) 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Dr. Emma Louise Baysal (*Trakya Ü.*)

Dr. Fatma Banu Çakan (*İstanbul Ü.*)

Dr. Cevdet Merih Erek (*Gazi Ü.*)

Dr. Aşkim Özdizbay (*İstanbul Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Işık Şahin (*Trakya Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)

İçindekiler

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu	v
MASROP E-Dergi Kapsam ve İlke ile Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci	vi
MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları	vii
MASROP E-Dergi'nin Bu Sayısının Hakemleri	x
İçindekiler	xi
Editörden	1
2007-2012 Arasında Yayımlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri	3
Ok Uçları Çalıştayı Hakkında (Prof. Dr. Elif Tül Tulunay)	4
Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi	5
“Ok Uçları Çalıştayı Sözlü ve Poster Bildiri Özetleri (MASROP E-Dergi’de Yayımlanmayan)”, MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017 Oral and Poster Presentations Abstracts of Arrowheads Workshop (No Published in MASROP E-Dergi)	7-9
Yağuzluk, H., “Batı Anadolu’da Ok Ucu Bulunan M.Ö. 1. Bin Merkezleri”, MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017 Centres in West Anatolia where Arrowheads are unearthed from 1st Millennium B.C.	10-12
Köseoğlu, F. N., “Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk”, MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017 Arrow, Bow and Archery in Hellenic World	13-26
Baysal, A., “Kafamda ‘UÇ’ük Bir Fikir Var: Arkeolojide Teknolojik Açıdan Yaratıcılık”, MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017 There’s a ‘pointed’ idea in my head: inventiveness in archaeology from a technological perspective	27-41
Baykan, C., “Kovanlı Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti”, MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017 Organic Material Detection at the Conservation of Socketed Arrowheads	42-50

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri

Editörden

2007 yılında başlayarak ve 2013 yılına kadar yayınlanan e-dergimiz (MASROP E-Dergi), editörümüz ve aynı zamanda Mimarlar Odası eski genel başkanı Sayın Oktay Ekinci'nin 15 Ekim 2013'te vefatıyla yayınına ara vermek zorunda kalmıştı. 2007-2013 arasında e-dergimiz ULAKBİM gibi ulusal ve EBSCO gibi uluslararası veri tabanlarında taranmaktaydı. Verilen ara nedeniyle kayıtlı olduğumuz tarama veri tabanlarına kaydımız yinelenmekte ve yenilerine başvurularımız gerçekleşmektedir. 2016 yılında yeniden hayata geçirdiğimiz e-dergimizin adresi www.masrop.org olarak güncellenmiştir. İsmi ve ISSN numarası aynıdır. Yayın Kurulu yenilenerek genişletilmiştir. Yayın Kurulu'nun mümkün olduğunca her sayıda biraz daha genişleyeceği ümidindeyiz. Dergimiz içerik olarak, Antropoloji, Arkeoloji, Arkeometri, Epigrafi, Filoloji, Sanat Tarihi, Koruma / Onarım, Mimarlık Tarihi, Müzecilik, Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalürji, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nümizmatik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konuları ve bunlara dair yorum, yaklaşım ve kuramları kapsamaktadır. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması da olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makaleleri ile kitap eleştirilerini içerecek bir dergidir. İlk oluşum sürecinden beri görev aldığım MASROP E-Dergi'de ilk yazılarımdan birinin yayınlanmasının 10 yıl ardından bugün editör olarak göreve devam ediyor olmaktan mutluluk duyduğumu burada belirtmek istiyorum. Derginin kuruluş aşamasında bir avuç genç akademisyen adayına destekleriyle kol kanat geren başta Prof. Dr. Elif Tül Tulunay olmak üzere tüm destekçi üyelerimize saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarken, aynı desteği gördüğümüz merhum Oktay Ekinci'nin hatırası önünde saygıyla eğiliyorum.

Oktay Ekinci, Balıkesir'de 1952'de doğmuş; Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek Mimarlık Bölümü'nü bitirmiştir. Mimarlar Odası'nın çeşitli kademelerinde yönetici, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim görevlisi, Kars Ardahan İğdır Siyasal Birikim Gazetesi'nde ve Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı olarak görev almıştır. Yaşamı süresince yazmış olduğu onun üzerinde kitap ve yazılarıyla, 1995 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti başarı ödülü; 1996 yılı Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü; 2001 yılında ICCROM örnek yazar Onur Ödülü; 2002 Avrupa-İstanbul yayın gurubu İstanbul - Kent Ödülü ve 2002 Türk Sanat Kurumu

Sanat Onur Ödülü gibi ödülleri almıştır. Türk mimarlık tarihine adını yazdırmış, Mimarlar Odası eski genel başkanlığı ve dergimizin kuruluşundan vefat ettiği 15 Ekim 2013'e kadar editörlüğünü üstlenen Oktay Ekinci'ye hayatlarımıza bıraktığı izler nedeniyle müteşekkirimiz. Dergimizin Oktay Ekinci'nin vefatından sonra 2017'de çıkarttığımız ve geriye dönük eksik tüm sayılarımızı O'nun anısına armağan etmenin doğru olacağını düşündük.

Dergimizin geriye dönük eksikleri için 2017'de yayınlanan sayılarımıza T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı ve Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi İzmir İli Nif Dağı Kazısı Başkanlığı girişim ve ev sahipliğinde 13-14 Aralık 2016 tarihinde İstanbul'da düzenlenen *Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı* (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme) temel oluşturmuştur. Başta çalıştay fikrini ortaya atarak gerçekleşmesi için emek sarf eden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay'a; Çalıştay Düzenleme Kurulu'na; "Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı"na katılarak bildirimlerini sunan, yayınlanması için MASROP E-Dergi'ye gönderen ve sunulan bildirimler haricinde ok uçlarıyla ilişkili yazılarını bizimle paylaşan tüm yazarlarımıza; Dergi Yayın Kurulu'na ve bu sayının yükünü üstlenen Hakemlerimize teşekkürlerimi sunuyorum. 2017'den sonraki yayın hayatına sanal ortamda yılda iki sayı yayınlanacak ulusal hakemli MASROP E-Dergi'nin Sizlerin yayınları ve desteklerinizle aksamadan devam edeceği beklentilerim ve sağlıklı, başarılı yarınlar dilekleriyle... Saygılarımla...

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu Adına
Doç. Dr. Daniş Baykan

**Sayın Oktay Ekinci'nin Yayın Kurulu Başkanlığında
2007-2012 Arasında Yayımlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri**

- Alanyurt 2009: Alanyurt, Uğur, “Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 29-55.
- Azizov 2008: Azizov, Anar, “Türk Konut Mimarisi İle Anıtsal Mimari Arasındaki Tasarım İlişkileri”, *MASROP E-Dergi Sayı 3*, 2008, 1-18.
- Baykan 2007: Baykan, Daniş, “Andron ve Symposion Olgusunun Sosyo-Kültürel Nedenleri, Sosyal Yaşama Yansımaları ve İşleyişi”, *MASROP E-Dergi Sayı 1*, 2007, 1-6.
- Efe 2012: Efe, Turan, “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, iii-vii.
- Fidan 2012: Fidan, Erkan, “Küllüoba İlk Tunç Mimarisi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 1- 44.
- Genç 2010: Genç, Uğur, “Müzelerde Bütüncül Yaklaşım Denemesi: Aynı Bütünün Parçalarını Sergileyen Müzeler İçin Bir Uygulama Örneği”, *MASROP E-Dergi Sayı 5*, 2010, 1-14.
- Gündem 2012: Gündem, Can Yümni, “The Subsistence Economy in Inland Northwestern Anatolia During the Chalcolithic and Early Bronze Age”, *MASROP E-Dergi, Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 250-300.
- Karaca 2007: Karaca, Ergün, “Aleksandreia Troas’da Opus Reticulatum Tekniği”, *MASROP E-Dergi Sayı 2*, 2007, 1-10.
- Omar 2011: Omar, Ali Taha, “The Elimination Of The Rising Damp From The Walls In Old Buildings”, *MASROP E-Dergi Sayı 6*, 2011, 1-25.
- Sarı 2012: Sarı, Deniz, “İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasi Gelişimi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 112-249.
- Türkteki 2012: Türkteki, Murat, “Batı ve Orta Anadolu’da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 45-111.
- Ünan 2009: Ünan, Serdar, “Samsun-Dondortepe (Hacı İsmail) Tümülüsü”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 1-28.
- Yavuz 2009: Yavuz, Alper Yener, “Zooarkeoloji ve Arkeolojik Araştırmalarda Önemi”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 64-70.
- Yeşilova 2009: Yeşilova, Hande, “Alliano Antik Ilıcısı’nda Üretilen Erken Bizans Dönemi Günlük Kullanım Kapları”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 56-63.

OK UÇLARI ÇALIŞTAYI

Kazı Buluntusu Ok Uçları

(İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

Bilim ve Düzenleme Kurulu:

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Doç. Dr. Daniş Baykan

Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker

Öğr. Gör. (M.A.) Ceren Baykan

“Ok Uçları Çalıştayı” düzenleme gerekliliğine, “İstanbul Üniversitesi Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi” kapsamında 2006 yılından bu yana Bakanlar Kurulu Kararı’yla başkanlığında yürütülen “İzmir İli Nif Dağı Kazısı”nda ilk günden beri bulduğumuz farklı tip ve boyuttaki ok uçları başlıca etmen olmuştur. Gün ışığına çıkan, birkaçı bronz, çoğu demir malzemeden yapılmış yüzlerce örnek, buluntu kontektlerine göre belirli dönemlere tarihlendirilmektedir. Özellikle Karamattepe kazı alanımızda ele geçen ok uçlarının üretimine ilişkin veriler, bazı bilinenlere yeni bakış açıları kazandırması yanı sıra, Batı Anadolu tarihinde birçok bilinmeze de ışık tutmaktadır.

İmalatından kullanımına ve biçiminden tarihinin belirlenmesine kadar birçok soruyu ve cevabı içeren ok uçlarının, başlangıcından Orta Çağ sonuna dek geniş bir zaman yelpazesinde, arkeolojik kazılarda bulunmuş benzer ve farklı örneklerini kontektleri yönünden değerlendirerek, meslektaşlarımızla bir arada irdeleme fırsatı bulduğumuz bu Çalıştayda, terminoloji, tarihlendirme, üretim, tipoloji ve işlev sorunlarına çözüm sağlayacak ortak bir görüş için adım attığımız ve verimli sonuçlara ulaşıldığı inancıyla, tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

“Ok Uçları Çalıştayı”mıza destek ve emek veren İstanbul Üniversitesi ile Trakya Üniversitesi’nin değerli mensuplarına, Nif Dağı Kazısı devamlı ekip üyelerine, ilgi gösterip katılan değerli bilim insanlarına, izleyicilere, öğrencilerimize; ayrıca katkıda bulunan S.S.A Kimya ile Tywek firmalarına ve yardımlarını esirgemeyen herkese içten teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

- ❖ Ok Uçları Çalıştayı'nda, programda duyurulan on yedi sözlü bildiriden on beşi ile bir ilâve tebliğ ve altı poster sunulmuş, toplam yirmi iki başlık altında irdelenen ok uçları, sonuç panelinde ortak değerlendirilmiştir.
- ❖ Bildiri başlıkları ile Çalıştay'da sunumunu yapanların listesi sırasıyla şöyledir:

Sözlü:

- “Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk” F. Nihal Köseoğlu;
- “Modern Okçuluk” Aysel Babagür; (*Program dışı ilâve sunum*)
- “Antik Çağ Ok Uçları ve İskelet Travmasıyla İlişkisi” Ayla Sevim Erol ve Alper Yener Yavuz;
- “Tarsus Gözlükule Ok Uçlarının Kimyasal Analizi ve Sınıflandırması” Gonca Dardeniz;
- “Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri” Ümit Güder;
- “Tarih Öncesi Okçuluk: Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Ok Uçları Deneysel Çalışması” Okan Doğanhan Aslaner;
- “Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme” Mehmet Ali Özdemir;
- “Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk'ta Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Daskyleion Buluntusu Tunç Ok Uçları” Özgün Kasar;
- “Klaros'ta Bulunan Ok Uçları” Onur Zunal;
- “Heraion Teikhos'ta Bulunan Ok Uçları” Neşe Atik;
- “Metropolis'te Bulunan Ok Uçları” Burak Arslan;
- “Allianoi'da Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan,
- “Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Alptekin Oransay;
- “Samsat Höyük Ok Uçları Konusunda İlk Tespitler” Alptekin Yavaş;
- “Konya Gevale Kalesi Kazıları Ok Uçlarının Değerlendirilmesi” Erkan Aygör.

Poster:

- “Ovaören Ok Uçları” Atalay Karatak;
- “Nif Dağı Başpınar Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti” Ceren Baykan;
- “Antakya Kent İçi Kurtarma Kazısında Ele Geçen Ok Uçları” Kamuran Öncü
- “Batı Anadolu'daki M.Ö. 1. bin Ok Ucu Buluntu Merkezleri” Hacı Yağuzluk;
- “Karacahisar Kalesinde Bulunan Ok Uçları Üzerine Bir Tipoloji Değerlendirmesi” Ali Gerengi.

Sunumlarda emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz.

- ❖ Programda yer alan “Smyrna Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Duygu Akar Tanrıver ile “Göktürk Devri Ok Uçları” Jale Özlem Oktay Çerezci sözlü bildirileri, konuşmacılar özel nedenlerden ötürü gelemediğinden, sunulamamıştır. Çalıştay yayınına bu bildirilerin ve doğrudan ok uçlarıyla ilişkin tamamlayıcı bazı ek çalışmaların da dâhil edilebileceğini sevinerek duyururuz.

Çalıştaya bildiriyle katılan, özellikle sonuç paneline kalarak düzenleme komitesiyle ve diğer meslektaşlarıyla fikir alışverişinde bulunan ve ortak bir terminoloji oluşumunu destekleyerek buna katkı sağlayan, Burak Arslan, Neşe Atik, Ali Gerengi, Atalay Karatak, Alptekin Oransay, Mehmet Ali Özdemir, Alptekin Yavaş ve Onur Zunal başta olmak üzere tüm katılımcılara bir kez daha teşekkür ediyoruz. Çalıştay sonuç panelinin tüm dinleyicilerine, bilhassa fikirlerini bizlerle paylaşan, Atilla Batmaz, Can Avcı, Adnan Mehel ve Ertaç Yıldırım'a da çok teşekkür ediyoruz.

Görüş, Öneri ve Varılan Ortak Sonuçlar:

- * Metal içerik analizlerinin ve arkeometrik ölçümlerin, ok uçlarında da köken belirlenmesinden yapım tekniklerinin anlaşılmasına kadar önemli sonuçlar sunacağıın altı çizildi.
- * Ok uçlarının ilk bakışta savaş âleti olarak algılanmasının ötesinde, bulunduğu ortamda adak, ganimet veya taşıyabileceği sembolik anlamlar açısından da ele alınmasının gerektiği vurgulandı. Bu anlamda buluntunun yeri ve kontekstinin önemi belirginleşmektedir ve bu da çalıştayın “kazı buluntusu ok uçları”nu konu seçmesini haklı kılmaktadır.
- * Sembolik anlam dışında ok ucunun para gibi ekonomik değer olarak bir değiş tokuşta kullanılması (Trakya örneği); dövme veya döküm tekniğinde üretilen ok uçlarının sayısal farkı gibi değişik açılardan değerlendirmeler yapıldı. Ok uçları için “toplu üretim” denilebilmesi için sayıca çokluk ve iş gücü kapsamı üzerinde duruldu.
- * Ok ucu çalışmalarında atış mekanizmalarının göz önünde bulundurulması, buna bağlı olarak ok ucu boyut ve ağırlıklarının son derece önemli olduğu ve malzemenin çalışılması sırasında mutlaka kaydedilmesi gerektiği vurgulandı. Eski çalışmalarda mekanizmalar göz ardı edildiği için, genellikle “mızrak ucu” olarak isimlendirilen çoğu demir buluntunun yeniden değerlendirilmesinin kaçınılmazlığı anlaşıldı.
- * Bu çalıştayın Anadolu ok ucu tipolojisi için bir zemin oluşturması bağlamında, her kazının kendi ok ucu tipolojisini (malzeme cinsine göre ve sayısal çokluğa) düzenlemesi ve ortak bir platformda değerlendirilmesinden sonra, Anadolu ok ucu tipolojisinin ve kesin terminolojinin saptanmasının doğru olacağına karar verildi.
- * Gerek üretim teknikleri gerekse işlenmesindeki farklılıklar nedeniyle demir ve bronz / tunç ok uçlarının ayrı ayrı sınıflandırılmasının daha doğru olacağı kararlaştırıldı.
- * Geleneksel olarak “İskit Tipi” olarak adlandırılan kovanlı ve mahmuzlu iki veya üç kanatlı bronz ok uçlarının, halk, ırk, coğrafya veya etnik köken tanımlamalarında günümüz araştırmacıları tarafından kullanılmaması gerektiği önemle vurgulandı.
- * Ok ucu tiplerinin tanımlanmasında ve karşılaştırmalarında ok uçlarının ayrıntıları ve bölümlerinin adlandırılmasının önem taşımasına karşın, güncel yayınlarda bazen yabancı dilden çeviri karşılıklar, bazen Osmanlı okçuluk terminolojisi, bazen de yabancı dildeki kelime kullanıldığından; kesinleşmiş bir Türkçe ok terminolojisinin hâlen var olmadığı ve bunun sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bir dil birliğine varılması konusunda hem fikir olunmasına karşın, gerek Orta Çağ gerekse Osmanlı kaynaklarındaki bazı isimlendirmelerin dönemi için doğrudan kullanılması uygun olacağından Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ayrı, Roma İmparatorluk Dönemi sonrası için ayrı terminoloji oluşturulmasına karar verilmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ise aşağıdaki kelimelerin kullanımının uygunluğuna çalıştay sonuç panelinde karar verilmiştir:
 - Okun kesici ve delici kısmını da içeren uç bölümünün tümüne “*ok ucu*”
 - Ok ucu, asıl kesici ve delici işlevsel ucuna “*namlu*”
 - Oka iğne gibi bir “saplama” aracılığıyla birleşiyorsa “*saplamalı*”
 - Kesici ve delici kısmın altındaki bir yuvadan oka sabitleniyorsa “*kovanlı*”
 - Ok ucu başının orta çizgisinden dışa doğru incelererek çıkıntı yapan her bir bölümü için “*kanat*”
 - Alışılmış iki kanatlı yaprak formu ok uçlarının ortasındaki kabarık hat için “*omurga*”
 - Ok namlusu ile saplama geçişinde belirgin bir genişleme olması halinde “*dayamak*”
 - Bazen kovan/saplama kısmındaki tek bazen de yaprak formlu bazı ok uçlarında her iki kanadın uçlarındaki ince çıkıntılara “*mahmuz*”
(ör.: yaprak formlu ok uçlarında her iki kanadın uçlarında ise: *kanat uçları mahmuzlu*
veya kovan/saplama kısmındaki tek mahmuzlu olan için *mahmuzlu ok ucu*)

Makale Gönderim Tarihi: 09.02.2017
Yayına Kabul Tarihi: 15.04.2017

Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk *Arrow, Bow and Archery in Hellenic World*

Fatma Nihal Köseoğlu*

Öz

Okçuluk, Üst Paleolitik Dönem’de ortaya çıkan bir av ve savaş yöntemidir. Günümüzde de bir spor dalı olarak varlığını sürdüren ve modern Olimpiyat Oyunları’nda yer alan okçuluk Antik Olimpiyatlarda yer almadığı gibi mitolojide de birkaç örnek dışında okçuluk yarışmalarına rastlanmaz. Hellenlerin okçuluğa yaklaşımı oldukça karmaşıktır. Bir yandan Artemis ve Apollon gibi iki önemli tanrıya okçulukla ilgili üstün yetenekler atfedilirken diğer yandan okçuluğa olumlu bakılmaz. Beceri gerektiren ok ve yay kullanımı savaş alanında büyük üstünlük sağlar; ancak çoğu zaman anlaşmazlık içerisinde oldukları Persler okçuluk konusunda kendilerinden daha ustadırlar ki bu karmaşık yaklaşımın önemli bir sebebi olabilir. Zehirli anlamında kullanılan “toksik” sözcüğünün kökeni Eski Hellededeki “τοξικός”, yani “ok zehri” ve “yay/yayla ilgili - ok/okla ilgili” anlamına gelen sığata dayanmaktadır. Görüldüğü üzere ok-yay ve zehir kelimeleri iç içe geçmiştir. Bu bildiride tarihi kaynaklar kullanılarak Hellenlerin okçuluğa bakışı irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Okçuluk, Antik Hellen, Yarışma, Hellen Mitolojisi, Zehir

Abstract

Archery is a hunting and battle practice known since Upper Paleolithic. Although temporarily archery is a sport practice and has a category in Modern Olympics, it was not included in Ancient Olympics and any other prestigious competitions besides a funerary game. Ancient Greeks had a complex point of view on archery. In one hand, two important deities; Apollo and Artemis are gifted with archery skills and on the other hand archery was condescended in battlefield. Archenemies of the Greeks, the Persians were much more skilled than the Greek archers in the battlefield, which could be the reason of the hypocrisy on archery. Etymologically the word “toxic” which means “poisonous” is derived from the Ancient Greek word “τοξικός” which means “bow/ bow related - arrow/ arrow related”. In this paper, Greek point of view to archery will be discussed.

Keywords: Archery, Ancient Greece, Contest, Greek Mythology, Poison

* Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı D Blok, 1. kat - 15 Beyazıt/İstanbul, nihalkoseoglu@gmail.com

Ok ve yay ikilisi, Üst Paleolitik Dönem'den itibaren gerek av, gerekse savunma ve saldırı silahı olarak insanlar tarafından Avustralya (18. yüzyılda Avrupalı yerleşimciler kıtaya gelene kadar) ve Antarktika hariç her kıtada kullanılmıştır. Ok ve yay biçimleri, okçunun atış yapmak istediği mesafe, nasıl bir coğrafyada atış yapılacağı veya neyin üzerinden atış yapılacağı gibi sebeplerle değişik kültürlerde değişik şekiller almıştır. Geniş düzlüklerde at üzerinden ok atan insanlar daha küçük yayları ve hafif zırhları tercih etmişken okçu piyade birliklerinde daha ağır zırhlar ve daha büyük yaylar görülür. Karmaşık bir düzenek sayılabilecek ve kullanımı da belli bir teknik ve çaba gerektiren okçulukla ilgili en eski kanıtları ok uçları oluşturmaktadır. Ele geçen en erken ok uçlarından bazıları Güney Afrika'daki Pinnacle Point'te bulunmuş olup günümüzden yaklaşık 71.000 yıl öncesine, organik malzemenin korunumunun zorluğundan dolayı oldukça az sayıda ele geçen en eski yay kalıntılarının bir örneği ise Danimarka Holmegaard'da ele geçmiş olup 9.000 yıl öncesine tarihlenmektedirler. Akdeniz coğrafyasında gerek savaş alanlarında, gerekse kutsal alanlarda birçok ok ucu ele geçmiştir, ancak hangilerinin Perslere, Hellenlere ya da İskitlere ait olduğu oldukça tartışmalı bir konudur. Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı'nda da yanlışlığının vurgulandığı gibi, İskit tipi ok ucu olarak tanımlanan ok uçlarının çok yoğun miktarda ve çok geniş bir coğrafyada ele geçmesi bu tip ok uçlarının yalnızca İskitler tarafından kullanılmış olmasının oldukça düşük bir ihtimal olduğunu gösterir. Hellen coğrafyasında da aynı şekilde yaygın olması Snodgrass (1999: 81) tarafından bu ok uçlarının Hellen asker ve avcılar tarafından da kullanıldığı, dolayısıyla seri üretim yapıldığı şeklinde yorumlanmıştır. Muhtemelen bu durum Anadolu için de geçerlidir. Bu çalışmada Hellen Kültüründe okçuluğa bakış açısı arkeolojik verilerden ziyade tarihi ve mitolojik kaynaklar doğrultusunda ortaya konmaya çalışılacaktır.

Eski Doğu Kültürlerinde Okçuluk

Birçok kültürde okçuluk saygı gören bir uğraştır; Uzak Doğuya bakıldığında okçuluğun yalnız bir av ve savaş yöntemi olmadığı, aynı zamanda ruhsal gelişime, akıl ve beden sağlığına yarayan bir spor ve sanat dalı olarak kabul edildiği, hatta saraydaki kariyer basamaklarını tırmanmada bir araç olduğu görülür. Okçuluk, Zhou Hanedanlığı ile birlikte matematik, kaligrafi, edebiyat, binicilik ve müzik ile birlikte 6 soylu sanattan biri sayılmıştır. Kendisi de bir okçuluk eğitmeni olan Konfüçyus'a göre arınmış bir insanın ruhunda rekabetçilik yoktur, ancak bundan kaçamıyorsa okçuluk yoluyla rekabet etmelidir (Selby 2000: 75). Japon Okçuluk Sanatı Kyudo da erken dönemlerde Çin'den etkilenmiş ancak yerelleşerek ve geleneksel eğitimde önemli bir yer kazanarak toplumda saygın bir yer edinmiştir (Grayson-French-O'Brien 2007: 15).

Eski Mısır'a bakılacak olduğunda Neith ve Pakhet gibi iki önemli tanrıçanın okçulukla ilişkilendirildiği, okçuluk eğitiminin asillere verildiği görülür. Çeşitli kabartmalarda firavunlar ok ve yay kullanırken betimlenmişlerdir ve yine asiller arasında okçuluk yarışmalarının yaygın olduğu bilinmektedir. Özellikle M.Ö. 1800 civarı Mısır'a gelen Hyksoslardan sonra okçuluk daha da benimsenmiş, atlı araba üzerinde ok atan firavun ve asker betimleri sıklıkla karşımıza çıkmaya başlamıştır, üstelik bilinen en eski kompozit yay betimlerinden biri I. Ahmose'nin (M.Ö. 1549-1524) mezarındadır.

Hellen tarihi kaynaklarından savaş alanlarındaki okçu birliklerinin yeteneklerini öğrendiğimiz Persler de okçuluğa önem vermişlerdir. Pers Kralı Darius, sikkelerde ok ve yaylı olarak betimlenir. Herodotos Historiai 1:136'da Medlerde erkek çocukların beş yaşından yirmi yaşına kadar eğitildiğini ve bu eğitimle binicilik, okçuluk ve dürüstlüğü öğretildiğini bildirmektedir. Ayrıca 73,3'te "...Göçebe İskitlerden bir grup diğerlerinden ayrıldı ve Med topraklarına geldi. Deiokes'in oğlu Phraortes'in oğlu Kyaksares onlara iyi davrandı, merhametine muhtaç oldukları ve Kyaksares'in onlara saygısı büyük olduğu için oğullarına onların dillerinin ve okçuluk hünerlerinin öğretilmesini vasiyet etti" der. Görüldüğü üzere okçuluk eğitimi Pers kültüründe önemli bir yer tutmaktadır.

Hellen Coğrafyasında Okçuluk

Hellenlerin okçuluğa bakışı oldukça karmaşıktır. Hemen her spor dalında müsabakalar düzenlenmesine rağmen Olympiatlar ya da Panathenaia gibi saygın etkinliklerde düzenlenmiş bir okçuluk müsabakasının kaydı yoktur. Apollon ve Artemis gibi önemli tanrılara ve Hellen Mitolojisinin en ünlü yarı-tanrı kahramanı Herakles'e okçulukla ilgili üstün yetenekler atfedilmiştir. Ancak okçuluğu hor gören yaklaşımlar da mevcuttur. Euripides'e ait "Herakles'in Deliliği" adlı oyunda Thebai tahtını işgal eden Lykos, Herakles'in karısı Megara'ya "Canavarlarla olan mücadeleleriyle ün kazanmış, eğer bunlar zayıflık sayılacaksa asla kalkanını kaldırmayan ve mızrakla yüzleşmeyen bir adam, fakat bir yayla, bir korkağın silahıyla her an kaçmaya hazır. Okçuluk asla erkeksi cesareti ölçecek bir test değildir, hayır!" diye seslenir.

Resim 1. Geç Arkaik Dönem'e ait kırmızı figürlü kylix. Sadak takmış olan Hellen okçusu okunu inceliyor. Kalos yazıtının bulunması ve figürün Hellen görünümlü olması okçuluğu bu vazo resminde prestijli bir aktivite olarak yansıtıyor.

Hellen coğrafyasında okçuluk denildiğinde Giritliler ve İskitler özellikle öne çıkmaktadır². Giritliler güçlü zırhlar giyip yaya olarak ok atmışlardır ve aynı zamanda denizci bir halk oldukları için deniz savaşlarında faydalanılmak üzere Girit okçu birlikleri yoğun talep görmüşlerdir. Herodotos (5.19) ve Xenophon (Anabasis 4.3) Giritli okçuların Hellenler tarafından savaş alanında kullanıldığını aktarır. Anabasis 4.21.1'de İskender'in İskitlerden hoşlanmadığını belirten Arrianos, 9.98'de onun doğu seferlerinde Giritli okçu birliklerinin kullanıldığını bildirmektedir. Diodoros Sikeliotos ise 5.74.5'te Giritlilere okçuluğun bizzat ok ve yayın mucidi Apollon tarafından öğretildiğini, bu yüzden Giritlilerin okçulukta çok başarılı olduğunu aktarır. Knossos Sarayı'nda ele geçen mühürlerdeki tasvirler bakılarak okçuluğun Erken Minos II'den (M.Ö. 2900-2300) itibaren var olduğu söylenebilir. Giritli okçulardan Romalılar da faydalanmıştır ve Orta Çağ'da dahi Doğu Roma ordusuna paralı okçu piyadeler olarak hizmet vermeye devam etmişlerdir. Hellen kentlerinin okçu birlikleri ağırlıklı olarak Giritlilerden oluşmakla birlikte, özellikle M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren Giritli hocalar tarafından eğitilen çeşitli halklardan oluşmaya başlamışlardır. Pausanias 1.23.4'te Atina'da Komutan Diitrephes'in oklarla vurulmuş haldeki heykelini görünce şaşırıldığını, çünkü bunun yalnız Giritlilerin âdeti olduğunu aktarır.

² Göçebe bir halk olan İskitler Hellen coğrafyasına ait unsurlardan değildir, ancak İskitli okçular bu coğrafyada önemli yer edindiği ve okçuluk hizmetini kuşaklar boyunca Hellenlere verdiği için "İskitli okçular" Antik Hellen coğrafyasında sözü edilebilecek bir unsurdur.

Okçuluk denilince akla gelen diğer topluluk ise İskitlerdir. Karadeniz'in Kuzeyinden geldikleri düşünülen İskitler paralı askerler olarak hem Perslere hem de Hellenlere hizmet etmişlerdir. İskitler geleneksel olarak at üzerinde ok kullanan hızlı ve hafif zırhlı ya da zırhsız savaşçılardır. Hellen vazo resimlerinde okçu kimlikleriyle sık sık betimlenmiş olan İskitler Σ (*sigma*) harfine benzeyen asimetrik yaylarıyla, oklarıyla, gorytos denen sadaklarıyla ve kendilerine özgü kıyafetleriyle dikkat çekerler. İskitlerin zehirli oklar kullandıklarına dair anlatımlar mevcuttur. Altay Dağlarındaki İskitlere ait kurganlarda ele geçen ok saplarındaki bezemelerin okun batırıldığı zehrin elde edildiği yılanların desenlerinden esinlendiği düşünülmektedir ve düşmana korku salarak savaş alanında psikolojik bir üstünlük sağlamaya yönelik olarak kullanılmış olmalıdırlar (Rudenko 1970: 42). Atina'da İskit okçularının şehir muhafızı benzeri bir görev üstlendikleri bilinmektedir. M.S. 10. yüzyıldan kalma bir tarihi ansiklopedi olan Souda'da Atina'daki okçular, (*toksotai*) önceleri agorada bulunup daha sonra Areopagos'a taşınan ve sayıları bini bulan köleler olarak tanımlanır ve bunların İskitler yani *Skythai* olarak çağrıldığı belirtilir. Birliği kuran politikacı Speusinos'a ithafen birlik *Speusinioi* olarak da anılmaktadır (Souda Tau 771). Aristophanes de M.Ö 5. yüzyılda yazdığı Akharnialılar adlı oyununda bu okçuların aksarıyla dalga geçer, hepsi İskit kökenli olmasa bile yabancı oldukları kesindir (Baughman, 2003:4). Aiskhines 2.173'te (M.Ö. 389-M.Ö. 314) bu okçuların Salamis Savaşından sonra (M.Ö. 480) 300 İskitli olarak alındığını ve bu birliğin yardımıyla demokratik düzenin sağlandığını aktarır.

Resim 2. Kırmızı figürlü vazo resminde sarhoş İskit görünümü okçu.

Resim 3. M.Ö. 470’ e tarihlenen siyah figürlü alabastronda İskit okçusu tipik kıyafeti ve gorytosu ile ok atışı yapıyor.

Resim 4: Ressam Douris’e atfedilen kırmızı figürlü kylixin tondosunda Hellen ve İskit okçular yan yana ilerliyor.

Hellen Mitolojisi ve Zehirli Oklar

Hellen okçuluğunda, birçok başka kültürde olduğu gibi zehirli okların kullanıldığını düşünmek için bazı sebepler vardır. Kalkanların üzerindeki akrep, yılan gibi zehirli hayvan betimleri oklardaki veya mızraklardaki zehirlerle ilgili olarak göz korkutma amacı taşıyan ya da karşıdan gelen zehirli ok ya da mızrağa karşı bir tür totem sağlayan betimler olabilir. Ancak zehirsiz hayvanların süslediği kalkanlarla betimlenen okçu tasvirleri de günümüze ulaşmıştır. Türkçede “toksik” olarak, modern Batı dillerinde de benzer şekillerde seslendirilen (İng. *toxic*, Fra. *toxique*, Alm. *toxisch*, İsp. *tóxico*) ve “zehirli” anlamına gelen kelime, Eski Hellen’de ‘yay/yayla ilgili -ok/okla ilgili’ anlamına gelen *Toξικόν* (toksikon) sıfatına dayanmaktadır. Zehirli oklar önce *Toξικόν φάρμακον* (toksikon pharmakon) olarak adlandırılırken zamanla toksikon kelimesi zehirli okları, sonra da sadece zehri ifade etmeye başlamış, Latince’de (*toxica*) ve sonrasında diğer Batı dillerinde zehir için en çok kullanılan sözcüklerden biri olmuştur (Hutchinson,1997: 314). Dioskorides Pedanios (M.S. 40-90) Eski Hellen’de ok ve yaylar için kullanılan bu kelimenin sonradan zehir için kullanılmaya başlandığını bize aktarır, ancak yalnızca barbarların zehirli ok kullandığını ilâve eder. Latince *taxus* olarak adlandırılan bitkinin *taxus baccata* denen türü dilimizde porsuk ağacı olarak yer almaktadır ve bilinen en eski ok zehirlerinden biri bu ağacın meyvesinin suyundan elde edilmiştir. Plinius (21.105), *taxus baccata* ile birlikte *atropa*

*belladonna*nın da mızrak uçlarının batırıldığı zehrin elde edilmesinde kullanıldığını ve bu yüzden bu bitkinin de *doryknion* olarak anıldığını aktarır. Buradan anlaşılacağı üzere savaş aletleri ve zehirler birbiriyle oldukça ilişkilidir ki zaman zaman aynı kelimelerle anılırlar. Bunlar dışında antik kaynaklardan isimlerine ulaşılabilen savaş ve av aletlerinin zehirlenmesinde kullanılan birçok bitki ve hayvan bulunmaktadır.

Resim 5. Altamura Ressamı'na atfedilen ve M.Ö. 470-460 yıllarına tarihlenen kırmızı figürlü çan krater. Aias ve Teukros'un evden ayrılışı? Soldaki genç figürün kalkanında bir akrep figürü var ve sadak taşıyor.

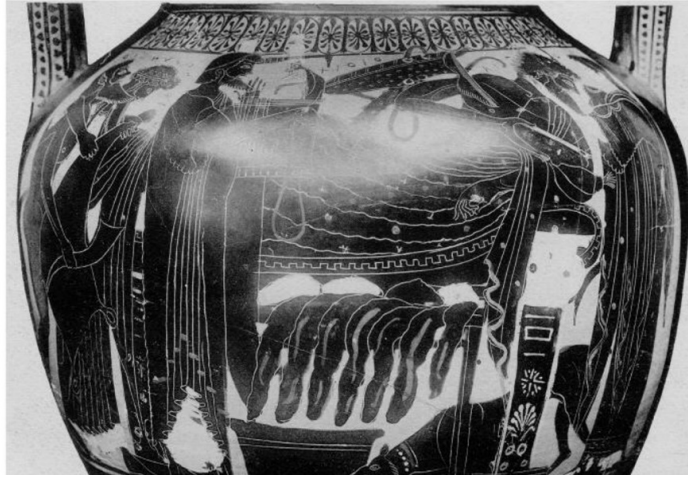

Resim 6. Pithos Ressamı'na atfedilen ve M.Ö. 490'a tarihlenen kırmızı figürlü kyliksin tondosunda bir Hellen okçusu at betimli kalkanıyla görülüyor.

Hellen mitolojisine bakılacak olduğunda, okların ve yayların genelde kötü talih getirdiği görülür, Apollon'un okları genelde felaketlere yol açar. Örneğin İlyada, Apollon'un Akhalara gönderdiği veba oklarıyla başlar³. Antik kaynaklara göre Apollon tarafından biri Eurytos'a , diğeri ise

³ *Söyle, tanrıça, Peleusoğlu Akhilleus'un öfkesini söyle.
Acı üstüne acıyı Akhalara o kahreden öfke getirdi,
Ulu canlarını Hades'e attı nice yiğitlerin,
Gövdelerini yem yaptı kurda kuşa.
Buyruğu yerine geliyordu Zeus'un,
İlk açıldığı günden beri araları*

Herakles'e olmak üzere iki yay hediye edilmiştir. Eurytos ünlü bir okçudur, oğullarından birinin adı da Tokseus'tur. Okçuluk yetenekleri hakkında fazlasıyla övünüp Apollon'a meydan okuyan Eurytos yine Apollon tarafından ölümle cezalandırılır. Eurytos, Apollon tarafından cezalandırılmadan önce kendisini ve oğullarını okçuluk konusunda alt edene kızı İole'yi ödül olarak vereceği bir etkinlik düzenler, ki bu Hellen dünyasında sayısı oldukça az olan okçuluk yarışmalarına bir örnektir. Eurytos ve oğulları Herakles'i sarhoş etmelerine rağmen oyunu kaybederler ancak buna rağmen Eurytos kızını vermek istemez, bunun üzerine Herakles Eurytos'un sığırlarını alarak kaçar (Apollodoros 2.6.1).

Resim 7. Vulci'den siyah figürlü amphora. M.ö. 525-475. Herakles klineye uzanmış, Eurytos ve oğulları tarafından sarhoş ediliyor.

Oğlu Iphitos yanında Apollon'un babasına hediye ettiği yayla beraber Herakles'i takip ederken Messenia'da Odysseus ile tanışır ve yayı ona hediye eder. Böylece ünlü yay, becerikli okçu Odysseus'a geçmiş olur, ancak Odysseus İlyada boyunca yayını kullanmaz. Odysseus aynı zamanda oklarını Epyra'da bir bitki zehrine batırarak, mitolojik anlamda bitki zehrine ok batıran ilk kişi olur. Herakles ise Odysseus'tan da önce ilk biyolojik silahın mucididir (Mayor 2009:10) ve bu ünvanı öldürdüğü *Hydran*ın kanına batırdığı oklarıyla kazanır. Ancak ironik bir şekilde kendi ölümü de *Hydra* zehri vasıtasıyla olur. Herodotos'un 4:8'de aktardığına göre Pontos Euksenios'ta yerleşmiş olan Hellenler İskitlerin soyunun Herakles ile birleşen ve vücudunun yarısı kadın diğer yarısı ise yılan şekilli bir karışık varlığa dayandığını anlatırlar. Herakles bu varlıktan doğacak çocuklarının yay ve kılıcı kendisi gibi ustalıklı kullandıkları takdirde o topraklara yerleşmelerine izin verilmesini tembihler. İskitlerin Hellenlerin gözündeki ok ve zehir ile ilişkileri bu mitte oldukça açıktır. Yine köklerini Herakles'e dayandıran Spartalılar ise okçuluğu küçümserler ve bu hizmete ihtiyaç duyduklarında çoğunlukla Giritlilerden satın alırlar. İskitlere dönülecek olursa, savaş oklarını batırdıkları zehrin basit bir yılan zehrinden ibaret olmadığı, çünkü yılan zehrinin çok da korkutucu olmayan hızlı bir ölümü beraberinde getirdiği düşünülmüştür ve İskitlerin kullandığı zehir için yılan ve bitki zehirlerinin vücut sıvı ve artıklarıyla karıştırılıp toprak altında bekletilmesiyle elde edilen oldukça etkili, uzun ve acılı bir ölüm vaat eden bir karışımın tarifini Theophrastos tarafından *Peri Phytion Historia*'da verilir. Bu karışımın sonunda elde edilen pis

Erlerin başbuğu Atreusoğluyla tanrısız Akhilleus'un.

Onları birbirine düşüren hangi tanrı?

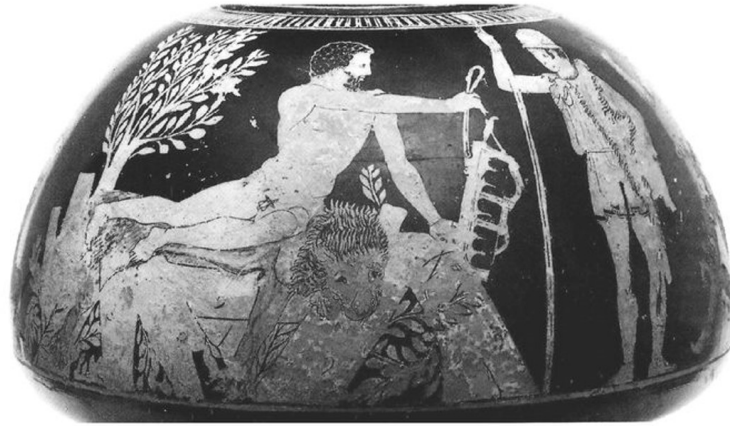
Apollon, Leto ile Zeus'un oğlu.

Krala kızıp orduya kıran salan o;

Atreusoğlu, tanrının duacıları Khryses'i saymadı diye

İnsanlar kırılıp gidiyordu birbiri ardısıra. Homeros, İlyada, Çev. Azra Erhat – A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 1984.

kokulu, iltihaplı, acılı ve ağırlı süreç Philoktetes'in yarasını anımsatmaktadır ki Troia Savaşının kaderi bu belayı onun başına getiren ve Herakles'ten devraldığı oklara bağlanmıştır. Herakles, kentauros Nessos'un kendisi tarafından atılan Hydra zehirli oklarla vurulmasının ardından, Nessos'un kandırdığı eşinin kendisine Nessos'un zehirlenmiş kanının bulaştığı gömleği giydirmesiyle tarifsiz acılarla kıvrınmaya başlar ve kurtulabilmek için kendi cenazesini hazırlar, ateşi yakmayı ise Philoktetes kabul eder ve Herakles de böylece zehirli oklarını Philoktetes'e devreder. (Apollodoros 2.7. § 6; Diodoros Sikeliotes 4.36) Philoktetes de bazı kaynaklara göre kendisini bu oklarla yaralar⁴. Yarası o kadar kötü kokuludur ki Troia'ya varamadan arkadaşları tarafından Khryse Adası'nda terkedilir. Ancak bir kehanet savaşın yalnızca Herakles'in okları ile kazanılabileceğini bildirdiğinde arkadaşları Philoktetes'i almak için adaya dönerler ve yarası Apollon'un oğlu Asklepios'un oğlu Makhaon tarafından iyileştirilir. Savaştan sonra İtalya'ya giden Philoktetes burada yerleşir ve bir Apollon Tapınağı yaparak oklarını ve yayını Apollon'a adar.

Resim 8. Kendi cenaze ateşindeki Herakles, Hydra zehrine batırılmış oklarını genç okçu Philoktetes'e uzatıyor. Kırmızı figürlü psykter, M.Ö. 475-425.

Resim 9. Philoktetes terkedildiği adada, M.Ö. 420 civarı kırmızı figürlü Atina vazosu.

İlyada boyunca zehirli oklarla ilgili birçok olaya şahit olunur, anlaşılabilir ki oklar ile zırh ve miğferleri delmekten ziyade tende bir açıklık bulup zehirlerini zerk etme amaçlanmıştır, ayrıca savaş yaraları çoğunlukla irinli ve kokuludur. Savaşta Akhaların en öne çıkan okçusu olan Teukros'un okları çoğunlukla Apollon tarafından engellenir, yayı Zeus tarafından kırılır.

⁴ Philoktetes'in hikayesinin birbirinden farklı anlatımları vardır, Herakles'in oklarıyla yaralandığı versiyon Apollodoros'a aittir. Örneğin Pausanias'ta Apollon'a yapılan bir kurban esnasında bir yılan tarafından sokulduğu için meşhur yarasına sahip olur. Ancak her anlatımda karşımıza çıkan anahtar kelimeler yılan (hydra), zehir, ok ve Apollon'dur, lanetli ok – yay akışı değişmez.

Teukros'tan anlaşıldığı kadarıyla bu dönemin okçusu hafif zırlıdır ve hareketlidir. Odysseus ise tanrısal yayını savaşa götürmemiştir⁵. Tanrılar söz konusu ok ve yay olduğunda ünlü okçu Paris'in tarafındadırlar. İlyada boyunca kullanılan yaylara dair de ayrıntılı tasvirlerle rastlanır. Örneğin Lykialı Pandaros'un yayı kendi tasarımıdır. Pandaros için büyük yaylı der Homeros ve yayını vahşi keçinin boynuzlarından yapılma, 16 karış uzunluğunda, öküz kas tellerinden ve aşırı eğimli olarak tanımlar. M.Ö. 5. yüzyılda Herodotos (7.61) ve Xenophon (Anabasis 5.3) da Perslerin büyük yaylarından etkilendiklerini dile getirirler. Arrianos'a göre de Büyük İskender'in askerleri Hintlilerin büyük yaylarından etkilenmişlerdir (Anabasis 8.4).

Hellen mitolojisindeki tek saygın okçuluk yarışının Akhilleus'un cenaze oyunlarında düzenlendiği söylenebilir: *"...Derler ki Akhilleus (ölümünden sonra) kutsal adalarda Medeia'ya eşlik ederken onuruna oyunlar düzenlediler, Eumelos at (arabası) yarışını, Diomedes ayak yarışını (koşu), Aias halka yarışını, Teukros okçuluğu kazandılar..."* (Apollodoros 5.11). Yarışın ayrıntılarını ise Quintinus Smyrnaeus verir. *"...Sonra Oileus'un oğlu (Aias) ve Teukros öne çıktılar ve bunlardan uzakta mızrakların efendisi Agamemnon tüy sorguçu bir miğfer koydu ve dedi ki tüyleri temizleyen en iyi atıştır. Böylece okunu ilk olarak Aias fırlattı ve miğferin kenarını sertçe sıyırdı. İkinci olarak Teukros fırlattı ve en hakeden atışı yaptı, tüyleri kenardan ayırdı. Onlar bakarken insanlar tezahürat etti ve onu bolca övdüler ve hala ayağı acı içinde olmasına rağmen ellerini kesinlikle titretmediği için..."* (Smyrnaeus 4.199).

Resim 10. Niobidler Ressamı'na atfedilen ve M.Ö. 460'a tarihlenen pelikedeki Apollon Paris'in oklarını Akhilleus'un topuğuna yönlendiriyor.

Antik Hellen mitolojisinin en ünlü okçu kahramanlarından Odysseus, Odysseia'da (8. 215-230) kendini şu sözlerle övmektedir: *"...İnsanoğlunun bildiği bütün spor dallarında iyiyim. Mükemmel bir okçuyum. Bir muharebede yanımdan geçen diğer oklara aldırmaksızın ilk olarak bir adamı okuyla yere indiren her zaman benim. Biz Akhalar Troia'nın önünde alıştırma yaparken benden iyi olan tek kişi Philoktetes'ti. Dünya üzerinde ekmek yiyen herkesten çok daha iyiyim, ancak Herakles, ya da tanrıların kendisine karşı ok atan Oikhialı Eurytos gibi kudretli ölümlerle boy ölçüşmemeliyim. Tabii bu Eurytos'un erken ölümüne sebep oldu, okçulukta kendisine meydan okuduğu Apollon ona kızıp öldürdü..."*

⁵ Bunun sebebi olarak Odysseia'da Odysseus'un sevgili dostu Iphitos'un hatırasını evinde saklamak istemesi olarak açıklanmıştır. Kaldı ki bu karar sonucunda Penelope taliplerini bu yay ile sınaama fırsatı elde eder.

Resim 11. Penelope'nin taliplerini ok yağmuruna tutan Odysseus. M.Ö. 440 civarı.

Apollon'un hediye ettiği ok ve yaylara geri dönülecek olursa, bunların şans getirdiği yegâne ismin İskit kökenli Abaris Hyperboreios olduğu görülür. Apollon rahibi olan Abaris ondan aldığı altın okla dünyayı dolaşır ve mucizeler yaratır, salgınlara son verir (Herodotos 4:36). Apollon'un oklarının hiçbir Hellene değil de Troialılara ve bir İskite şans getirmesi ilginçtir.

Yunanistan'daki ok ucu buluntu kontektleri incelendiğinde Protogeometrik ve Erken Geometrik dönemlerde sayısal anlamda büyük bir düşüş vardır (Davis 2013: 35) Myken Kültüründe yaygın olan ok uçlarının böyle ortadan kaybolması ve Geometrik Dönem'de hem kontektlerde hem de vazo sanatında tekrar ortaya çıkması ve yay tasvirlerinin Girit yaylarına benzemesi Snodgrass tarafından yayın Yunanistan'a ikinci kez Giritliler tarafından götürülmesi şeklinde yorumlanmıştır (Snodgrass 1964: 142). McLeod bunun yanı sıra İskit tipi Σ (*sigma*) biçimli yayları Geometrik Dönem vazoları üzerinde tanımlamıştır (McLeod 1966: 305, Davis 2013: 35). Bu yorumlar Antik kaynaklardan edindiğimiz bilgilerle bazı noktalarda örtüşmektedir. Giritli ve İskitli okçuların Yunanistan'daki varlıkları birçok kaynak tarafından dile getirilmektedir. Arkaik ve Klâsik Dönem vazo resimlerinde de İskit okçu tipi karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Bütün bu bilgiler ışığında, Hellenlerin ok ve yay ikilisinin beceri gerektiren bir silah türü olduğunu kabul ettikleri değerli tanrılarına ve kahramanlarına bu yeteneği atfetmeleri nedeniyle ortadadır; ancak Hellenlerin tanrılarının ve kahramanlarının diğer kültürlerle göre eleştiriye oldukça açık oldukları unutulmamalıdır. Doğuda özellikle asillerin icra ettiği ve başarılı olmak için zorlu bir eğitimden geçmenin gerektiği okçuluk, erken yaşlardan itibaren beden eğitimi alan Hellenler tarafından benimsenmemiştir. Fiziksel güce oldukça önem veren bu insanların savaş alanında birebir mücadelelerde yenme ihtimallerinin yüksek olduğu düşmanları tarafından beklenmeyen bir anda isabet bulan 'uçan ölüm' vasıtasıyla yere serilmelerini kabullenmelerinin oldukça güç olması anlaşılırdır. Üstelik basit bir zehir yardımıyla Homeros'un deyişiyle bu 'acı ok'ların öldürücülüğü kat ve kat artmaktadır. Kaynaklarda geçen saygın yarışlarda bu kategorinin yer almamasının sebebi de muhtemelen bu hor görmedir. Tek istisna olan Akhilleus'un cenaze oyunlarında ise oldukça saygın bir okçu olan Teukros yüceltilmek istenmiş olabilir. Ancak bütün bu eleştiri ve hor görmelere rağmen yine de bu üstünlük sağlayıcı silah kullanılmış ya da kullanılmış, hatta yeni teknikler ve mekanizmalar da denenmiş ve geliştirilmiştir. Yunanlar okların getirdiği kolaylığı küçümsememiş, ancak bu avantajı kullanmaktan da vazgeçememişlerdir.

Kaynaklar

Antik Kaynaklar

- Aiskhines, *Peri Thes Parapresbeias* (Aeschines with an English translation by Charles Darwin Adams, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1919).
- Apollodoros, *Bibliothèque (The Library)*, Ed. J.G. Frazer, Volume I, Books 1-3, LOEB Classical Library Press, London, 1921).
- Aristophanes, *Akharneis* (Edited and translated by Jeffrey Henderson. Loeb Classical Library 178. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1998).
- Arrianos Anabasis, *Anabasis* (Arrian. Anabasis of Alexander, Volume I: Books 1-4. Translated by P. A. Brunt. Loeb Classical Library 236. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1976).
- Cicero, *Brutus* (Ed. Jones, E., LOEB Classical Library Press, London, 1876).
- Diodoros Sikeliotos, *Bibliothèque Historique* (Diodorus of Sicily I-XI, C. H. Oldfather – C. L. Sherman – C. B. Welles – R. M. Geer – F. R. Walton 1947-1970)
- Euripides, *Herakles (The Complete Greek Drama)*, edited by Whitney J. Oates and Eugene O'Neill, Jr. in two volumes. 1. Heracles, translated by E. P. Coleridge. New York. Random House, 1938).
- Herodotos Historiai, *Historia* (Çev. M. Ökmen, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2006).
- Homeros, *Ilias* (Iliad, Volume I: Books 1-12. Translated by A. T. Murray. Revised by William F. Wyatt. Loeb Classical Library 170. Cambridge, Harvard University Press, 1924 ve İlyada, Çev. Azra Erhat – A. Kadir, Can Yayınları, İstanbul, 1984).
- Pausanias, *Periegesis Tes Hellados* (Pausanias, Description of Greece, Translated by W.H.S. Jones, H.A. Ormerod, London, LOEB Classical Library Press, 1926).
- Plinius, *Naturalis Historia* (Çev. H. Rackham, London, Harvard University Press, 1966).
- Quintus Smrynaeus, *Posthomerika (The Fall of Troy)*, ed. By G.P. Goold, William Heinemann LTD, MCMLXXXIV, London, 1913).
- Sophokles, *Philoktetes* (Sophocles. Vol 2: Ajax. Electra. Trachiniae. Philoctetes. English translation by F. Storr. The Loeb classical library, 21. Francis Storr. London; New York. William Heinemann Ltd.; The Macmillan Company. 1913).
- Souda Tau, *Souda* (Suidae Lexicon I-IV, Edited by: A. Adler, 1928-1971)
- Strabon, *Geographika* (Translated by: H.L. Jones, The Perseus Digital Library, Tufts University, 2007).

- Theophratos Theophrastos, *Peri Phytou Historia* (Theophrastus: Enquiry into Plants. 1, Book I-V. Translated and edited by Hort A.F., New York: Loeb Classical Library/G.P. Putnam's Sons, 1916).
- Thukydides Thukydides, *Historia Tou Peloponnesiakou Polemou* (*History of the Peloponnesian War*, Vol. IV, (Greek and English Edition) , Harvard University Press, 1965).
- Xenophon Anabasis Xenophon, *Anabasis* (Loeb Classical Library, (English and Greek Edition) Revised Edition, Harvard University Press, 1998).

Modern Kaynaklar

- Albright 1942: Albright, William F. and George Mendenhall. "The Creation of the Composite Bow in Canaanite Mythology." *Journal of Near Eastern Studies* 1.2, 1942: 227-229.
- Andrae 1962: Andrae, Bernard, "Herakles und Alkyoneus", *Jahrbuch des Deutschen Archaeologischen Instituts* 77, 1962: 130-210.
- Balfour 1921: Balfour, Henry, "The Archer's Bow In The Homeric Poems", *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, Vol. 51, Jul. - Dec., 1921: 289-309.
- Barringer 2004: Barringer, Judith M. "Scythian Hunters on Attic Vases." In *Greek Vases: Images, Contexts, and Controversies*, Ed. Clemente Marconi. Leiden, Brill, 2004.
- Borthwick 1991: Borthwick, E. Kerr. "The Wise Man and the Bow in Aristides Quintilianus." *Classical Quarterly* 41.1, 1991: 275-278.
- Bradford 2001: Bradford, Alfred Z., *With Arrow, Sword and Spear – A History of Warfare in the Ancient World*, London, 2001.
- Braund 1997: Braund, David, "Scythian Archers, Athenian Democracy and a Fragmentary Inscription from Erythrae", *A special volume in honour of the 70th birthday of V.I. Kadeyev*, Ed. V.F. Meshcheryakov, 48-56. Kharkov, 1997.
- Cartledge 2002: Cartledge, Paul, *The Greeks: A Portrait of Self and Others*. Oxford, Oxford University Press, 2002.
- Davis 2013: Davis, Todd A., *Archery in Archaic Greece*, Phd Thesis, Columbia University, 2013.
- Echols 1949: Echols, Edward C. "The Ancient Slinger." *The Classical Weekly* 43, no. 15, 1949-50: 227-230.
- Grayson vd. 2007: Grayson, Charles E.; French, Mary; O'Brien, Michael J.; Glover, Daniel S., *Traditional Archery from Six Continents: The Charles E. Grayson Collection*, University of Missouri Press, 2007.
- Hutchinson 1997: Hutchinson, Grant, "Words To The Wise: Poison Arrows", *British Medical Journal* 314, 1997: 7082.
- Longman 1895: Longman, Charles J., "The Bows of the Ancient Assyrians and Egyptians", *The Journal of Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, Vol.24, 1895: 49-57.

- Mayor 2003: Mayor, Adrienne, *Greek Fire, Poison Arrows & Scorpion Bombs: Biological and Chemical Warfare in the Ancient World*, New York, Overlook Books, 2003.
- McLeod 1966: McLeod, Wallace. *The Bow in Ancient Greece, with Particular Reference to Homeric Poems*, Ph.D.diss., Harvard University, 1966.
- McLeod 1968: McLeod, Wallace, “The Ancient Cretan Bow” *Journal of the Society of Archer-Antiquaries* 11, 1968: 30-31.
- McLeod 1970: McLeod, Wallace, “The Bowshot and Marathon”, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 90, 1970: 197-199.
- Molloy 2012: Molloy, Barry P.C., “Martial Minoans? War As Social Process, Practice and Event in Bronze Age Crete”, *The Annual of British School in Athens*, Vol. 107, 2012: 87-142.
- Müller 1839: Müller, Karl Otfried, *The History and Antiquities of the Doric Race*, London, 1839.
- Rudenko 1970: Rudenko, Sergei I., *Frozen Tombs of Siberia: The Pazyryk Burials of Iron-Age Horsemen*, Çev. M.W. Thompson, Littlehampton Book Services Ltd, 1970.
- Selby 2000: Selby, Stephen, *Chinese Archery*, Hong Kong University Press, 2000.
- Snodgrass 1964: Snodgrass, Anthony, *Early Greek Armour and Weapons*, Aldine (Hawthorne, NY), 1964.
- Snodgrass 1999: Snodgrass, Anthony. *Arms and Armor of the Greeks*, Baltimore, Johns Hopkins University Press, 1999.
- Snodgrass 2000: Snodgrass, Anthony. *The Dark Age of Greece*. New York, Routledge, 2000.
- Sutherland 2001: Sutherland, Caroline, “Archery in The Homeric Epics”, *Classics Ireland*, Vol. 8, 2001: 111-120.
- West 2003: *Greek Epic Fragments From the Seventh to the Fifth Centuries BC*, Ed. Martin L. West, LOEB Classical Library Press, London, 2003.

Elektronik Kaynaklar

- Baughman 2003: Baughman, Elizabeth, (2003). *Scythian Archers*. Erişim Tarihi: Kasım 12, 2016 http://www.stoa.org/projects/demos/scythian_archers.pdf
- Kambouris 2014: Kambouris, Manousos, (2014). *The Arrow Shooting of Ancient Greek Practice and Tactics*. Erişim Tarihi: Kasım 11, 2016. <https://koryvantesstudies.org/studies-in-english-language/page210-2/>
- Nikiteas 2013: Nikiteas, Yiorgos, (2013). *Battle in the Shade*. Erişim Tarihi: Kasım 11, 2016. https://www.academia.edu/4167779/BATTLE_IN_THE_SHADE_-_Yiorgos_Nikiteas

Resimlerin Listesi

- Resim 1. Kırmızı figürlü kyliks, Museum of Fine Arts, Boston. Erişim: Beazley Arşivi üzerinden Kasım 10, 2016. <http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetails.asp?id=105BB276-1829-48E0-94BE-AF2DC9B00D34&noResults=&recordCount=&databaseID>
- Resim 2. Kırmızı figürlü pelike, Basel, Antikenmuseum und Sammlung Ludwig. Erişim: Beazley Arşivi Beazley Arşivi üzerinden Kasım 10,2016. <http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetails.asp?id=105BB276-1829-48E094BHJK200D34&noResults=&recordCount=&databaseID>
- Resim 3. Siyah figürlü alabastron, Hermitage Museum Digital Collection. Erişim: Kasım 10, 2016. https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/digitalcollection/!uHS7_F_VpHBM6ohKQkgnlQy_W6y9mYNm6/dl5/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?lng
- Resim 4. Kırmızı figürlü kyliks, Johns Hopkins University Museum, Baltimore. Erişim: Kasım 10, 2016. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/artifact?name=Baltimore,+Hopkins+AIA+B8&object=Vase&redirect=true>
- Resim 5. Kırmızı figürlü çan krater, Corbett, P. E., “A Vase by Altamura Painter”, *The British Museum Quarterly*, Vol 24, No 3 / 4, December, Page: 99, 1964.
- Resim 6. Kırmızı figürlü kyliks, Princeton University Art Museum. Erişim: Nisan 10, 2017. <http://artmuseum.princeton.edu/collections/objects/109374>
- Resim 7. Siyah figürlü amphora, Erişim: Beazley Arşivi üzerinden Kasım 10, 2016. <http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetails.asp?id=105BB276-1829-48E0-94BE-AF2DC9B00D34&noResults=&recordCount=&databaseID>
- Resim 8. Kırmızı figürlü psykter, Erişim: Beazley Arşivi üzerinden Kasım 10, 2016. <http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetails.asp?id=105BB276-9287-48E0-98BE-AF2DC9B00D34&noResults=&recordCount=&databaseID>
- Resim 9. Kırmızı figürlü aryballos. Erişim: University of Arkansas Digital Collection üzerinden Kasım 10, 2016 tarihinde <http://www.uark.edu/campus-resources/dlevine/Greek4043.html>
- Resim 10. Kırmızı figürlü pelike. Erişim: Beazley Arşivi üzerinden Kasım 10, 2016. <http://www.beazley.ox.ac.uk/XDB/ASP/recordDetails.asp?id=105BC5686-1829-48D1-82CB-AF2DC9B00D34&noResults=&recordCount=&databaseID>
- Resim 11. Kırmızı figürlü skyphos, Staatliche Museum postcards. Antikensammlung: Griechische Vasen und Terrakotten.

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri

MASROP E-Dergi Cilt 7

- “Ok Uçları Çalıştayı Sözlü ve Poster Bildiri Özetleri (MASROP E-Dergi’de Yayınlanmayan)”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Oral and Poster Presentations Abstracts of Arrowheads Workshop (No Published in MASROP E-Dergi) 7-9
- Yağuzluk, H.,
“Batı Anadolu’da Ok Ucu Bulunan M.Ö. 1. Bin Merkezleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Centres in West Anatolia where Arrowheads are unearthed from 1st Millennium B.C. 10-12
- Köseoğlu, F. N.,
“Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Arrow, Bow and Archery in Hellenic World 13-26
- Baysal, A.,
“Kafamda ‘’UC’’uk Bir Fikir Var: Arkeolojide Teknolojik Açıdan Yaratıcılık”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
There’s a ‘pointed’ idea in my head: inventiveness in archaeology from a technological perspective 27-41
- Baykan, C.,
“Kovanlı Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
Organic Material Detection at the Conservation of Socketed Arrowheads 42-50

MASROP E-Dergi Cilt 8

- Dardeniz, G.,
“M.Ö. II. ve I. Bin Ok Uçlarında Arkeometrik Bulgular”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Archaeometric Findings at Arrowheads of the Second and First Millennium B.C. 7-17
- Güder, Ü.,
“Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Hardness Values and Hardening Techniques of Medieval Arrowheads 18-25
- Aslaner, O. D.,
“Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının Deneysel Çalışması”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
An Experimental Study on Pre-Pottery Projectile Points in Upper Tigris Basin 26-45
- Özdemir, M. A. - Işıklı M.,
“Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
A General Evaluation On The Arrow-Heads Discovered At Ayanis Castle in Van 46-62

MASROP E-Dergi Cilt 9

- Yalçıklı, D.,
“Demir Çağı’nda Batı Anadolu’dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Bronze Arrowheads from Western Anatolia in The Iron Age: Changes in Their Production Technique 7-17
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk’ta Bulunan Ok Uçları”
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Karamattepe and Ballicaoluk Excavations 18-40
- Zunal, O.,
“Klaros’ta Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads from Klaros 41-53
- Arslan, B. - Aybek, S. - Durak, E.,
“Metropolis’te Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads From Metropolis 54-73

MASROP E-Dergi Cilt 10

- Baykan, D.,
“Alliano’da Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Alliano 7-21
- Türktüzün, M. - Oransay, A. - Ünan, S.
“Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Kütahya Museums Excavations 22-34
- Yavaş, A.,
“Samsat Höyük Ortaçağ Temrenleri Konusunda İlk Tespitler”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
First Detections of Medieval Arrowheads from Samsat Mound 35-53
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Başpınar Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Başpınar Excavations 54-62

MASROP E-Dergi Cilt 11

- Aygör, E.,
“Konya Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Ok Uçlarının Değerlendirilmesi”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Evaluation of Arrowheads Uncovered in Konya Gevale Castle Excavations 7-24
- Oktay Çerezci, J. Ö.,
“Göktürk Devri Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads of Gokturk Period 25-44

- Novrozlu, A.,
“Kafkasya’da Bulunmuş Bronz Çağı Ok Uçları ve Yakın Doğu’daki Paralelleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Caucasian Arrowheads and Their Near Eastern Parallels in the Bronze Age 45-56
- Atik, N.
“Heraion Teikhos Kazılarında Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads Found During Excavations in Heraion Teikhos 57-76

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 7-11 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Nuran Şahin (*Ege Ü. emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Lale Doğer (*Ege Ü.*)

Doç. Dr. Necmi Karul (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Ahmet Yaraş (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (*İstanbul Ü.*)

Dr. Emma Louise Baysal (*Trakya Ü.*)

Dr. Fatma Banu Çakan (*İstanbul Ü.*)

Dr. Cevdet Merih Erek (*Gazi Ü.*)

Dr. Kenan Eren (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Melda Ermiş (*İstanbul Ü.*)

Dr. İlkan Hasdağlı (*Trakya Ü.*)

Dr. Murat Özgen (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Aşkim Özdzibay (*İstanbul Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Hasan Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Işık Şahin (*Trakya Ü.*)

Dr. Fuat Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Aslihan Yurtsever Beyazıt (*İstanbul Ü.*)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (*Uşak Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)